

••• yaşama dair

hepimiz kendimizi sorgulayalım

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN NE KADAR UZAĞINDAYIZ?

Elektrik-Elektronik Mühendisi Övül ESKİ
EMO Ankara Şubesi Kadın Komisyonu Üyesi
ovuleski@gmail.com

25 Kasım 1960'ta Dominik Cumhuriyeti'nde üç kızkardeşe ait üç kadın cesedi bir uçurumun dibinde bulunur. Patria, Minerva ve Maria Teresa Mirabel, Trujillo diktatörlüğüne karşı mücadele ettikleri için tecavüze uğrayarak katledilmiş olan "üç kelebek"tir. Devlet terörünün çoğu örneğinde olduğu gibi ilk önce reddedilerek trafik kazası yalanı uydurulsa da ölüm nedenleri daha sonra açığa çıkar. Kelebeklerin ölüm yıldönümü 1981'de Latin Amerika Kadın Kurultayı'nda, daha sonra bütün dünyada **Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Günü** olarak kabul edilir. 25 Kasım böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, ayrımcılığın, toplumsal, bireysel ya da aile içi, sözel, duygusal ya da fiziksel her türlü şiddetin; savaşın, militarizmin, ırkçılığın ve milliyetçiliğin, faşizmin karşısında yüzyıllardır baskısı altında yaşadığı ataerkil sistemin yarattığı ortak bilinçle kadın dayanışmasının sesini daha çok yükselttiği gün olur.

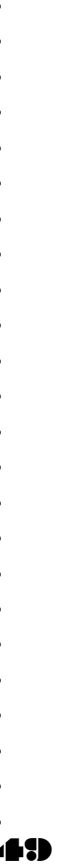
Şiddet konusunda sözde toplumsal bir karşı mutabakat vardır ama tanımlamalarımız, ayıplamalarımız öylesine ikiyüzlüdür ki. İkiyüzlüdür, çünkü "öteki" tanımına uyana şiddet uygulanabilir, mubahtır. Öteki için bir

cezalandırma yöntemi olarak kabul görür ve uygulanır. Sindirilmek istenenin verdiği tepki lanetlenebilir, kötülenebilir, ayıplanabilir. Sanki gücü elinde bulduranın her hakkı vardır, bazen açık açık kabul edilir hatta alkışlanır, bazen üstü kapalı bırakılıp göz ardı edilir, ama bu hak tanınmıştır bir kere. Terör sözcüğünün kullanımını ve anlamını düşünün en basitinden. Gücsüz olan, gücü elinde buldurmamayan şiddete yöneldiğinde ayıplanacak olan odur ('kadın dırın' tanidik geldi mi?).

Nasıl olursa olur (ki gayet açıktır aslında nasıl olduğu; halk devletin değil devlet halkın sahibidir) 2007-2008 1 Mayısları'nda olduğu gibi "orantılı-orantısız" güç/şiddet kullanımı literatürümüze en büyük güç odağı olan devletin "güvenlik" birimleri tarafından pervasızca yerleştirilir.

Binlerce kadın tecavüze uğrarken, öldürülürken hayatını dünya barışına adanmış batılı bir kadının cahil hoyrat bir erkek tarafından vahşice tecavüz edilerek öldürülmesi "çok ayıp oldu dışarıya karşı vah vah" diye karşılanır. Sorun ölen kadının acısı değildir de imaj ve birilerine ayıp etme sorunudur, birilerinin malına yan gözle bakma halidir. "Öteki olmak" ya da "birilerinin mülkü olmak" şiddetin kabul edilebilir kılınmasını sağlayan iki temel mekanizma olur ve böylece toplumsal ikiyüzlülüğümüzü göz ardı ederek yaşayıp gitmemizi sağlar. 1929 Ekonomik Krizi'yle karşılaştırılan, fillerin tepişmesinde ezilen biz çimenlere yeni bir dünya savaşı düşecek mi, yoksa çok bol sıfırlı sermayeleri paylaştıranlar çepeçevre dört bir yanımızda yıllardır süren savaşları mı körükleyecekler diye beklerken; 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Günü'nün altını daha kalın bir şekilde çizmek gerekiyor. Çünkü gücü (erki) elinde bulduranın şiddet uygulamasını toplumsal

olarak kabul ettiğimiz sürece; bütün pervasız tanımla(mala)ra da, cilâsı 'demokrasi getirmek' olan işgallere de, milliyetçilik soslu savaşlara da verdiğimiz tepki temelsiz ve zayıf kalıyor.

Kişilik bozuklukları, madde bağımlılığı, kontrol kurma isteği ya da başka mazeretler, şiddetin görünür nedenleri ve bu bahaneler büyüklük ve içerik gibi değişkenler içeriyor içermesine ama; kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda kadının mülkiyet alanlarının bir parçası olarak görülmesi saldırganın gözünde çoğu zaman uygulamayı meşrulaştırıyor. Kadının söz geçirilmesi gereken, erkeğin sorumluluğunda bir "mal" olması, kadının, yaşamsal memnuniyetsizliğinin yöneltileceği bir kum torbasına dönüştürülmesini, şiddete maruz kalmasını meşrulaştırıyor. Bir kere bir "şey" sizin mülkiyetinize girdiyse onun bütün kullanım hakları sizin tasarrufunuzdadır; kırarsınız, bozarsınız, iyi bakarsınız, kötü bakarsınız... Paylaşım hakları da sizdedir, satarsınız, korursunuz, başkalarına gösterirsiniz, göstermez kendinize saklarsınız... Di' mi ya! Böylece "Kadın olmasan ben sana yapacağımı bildirdim" diyen zihniyet, içi gayet rahat bir şekilde, söz konusu kendi mülkiyetinde olan kıızıysa, dizini dövmektense mülkü dövmeyi önerebiliyor. Aynı yaklaşımla düşmanın kadınlarına, sahipsiz olduğunu düşündüğü bir yabancıya, bir "öteki"ne, düşmanın malına zarar veren bir yağmacının mantığıyla tecavüz edebiliyor. Erkin sahipleri, kullanıma zaten açık olduğunu düşünerek seks işçisine tecavüze ceza indirimini kolayca tartışabiliyor. Bekâret belâsı çoğu zaman ölümlüne bile yol açıyor kadının, ki öylesine bir kavram ki bu, ürünlere yerleştirilen "ilk kullanan siz olun" damgalı güvenlik bantlarına dönüşüyor; defolu ürünlerin (kadın ya da çocuk) katli/itlâfı

vacip olabiliyor. "Bir malın kendi üzerinde bir tasarrufu olmaz, olamaz!" kabulüyle, evlilik içi tecavüzler de olağan kılınıyor, kolayca en "doğal" hakka dönüşüyor. Sahip olunma nedenlerini lâıyıklıya yerine getirmekle yükümlüye mal dediğimiz şey; yaptığı yemeği beğenmediğin karını, toplumsal yaşamda davranışlarıyla seni iyi temsil etmediğini düşündüğün kızını, ya da dırır ederek başını ağrıtmamasından şikâyet ettiğin sevgilini aşağılayabilir, hatta dövrebilirsin.

Ataerki düşünce sistematığı kendini en net şekliyle atasözlerinde ifade eder ve şöyle buyurur: Karının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin!

İkiyüzlülüğümüz öylesine cüretkârlaştırıyor ki ister sözel ister fiziksel şiddet olsun yarattığı köşeye sıkışmışlık hissi, aşağılanma, karşılık verememenin, güçsüz kalmanın yarattığı yetersizlik duygusu, hak etmiş olabileceği yanılığısıyla kendi kişilik haklarından feragat ederek kişisel bütünlüğüne sürekli saldırmaya başlaması, göreceği bütün diğer zararların yanında mağdurun yanına kâr kalıyor. Cinayetse,

uyumsuzların/defolu malların itlâfı, gerçek bir toplumsal sorumluluk projesi oluyor bu durumda. Tecavüz, hakkını almaktı zaten, sahibi olmayan tarlayı sürmek bir nevi, yoksa göz hakkı mı demeli? Ataerkillik öylesine işlemiş ki toplumsal bilincimize ne mağdurun ya da saldırganın sosyoekonomik düzeyine bakıyor ne de yaşadığı coğrafyaya. Elbette bazı sistemlerin yarattığı kılıf (mülkiyeti yücelten, ötekileştirmeyi arttıran faşist, feodal ya da kapitalist sistemler gibi (ari olmayan ırkların kullanım hakkı, köylülerin kullanım hakkı, işçilerin kullanım hakkı ama illa ki birilerinin kullanım hakkı)) saldırganlığın geçerlilik algısını, sıklığını ve mağdurun elinin kolunun bağlanmasını daha da arttırıyor. Ama asıl tartışılması gereken sistem değil, mülkiyet ve hâkim olan güç kavramıdır. Söz konusu kadına yönelik şiddet olduğunda ideolojiler üstü patriarka ya da ataerki (hangisini isterseniz kullanın) dışında bir temel aramaya gerek yok. Sonunda cilalı ve kapalı yollardan ya da doğrudan ve pervasızca geçerli kılınan şiddet oluyor. Ataerkillik ve kadına yönelik şiddet; kadını metalaştıran, kadının üzerindeki bilinçli ya da bilinçsiz mülkiyet hakkını ya da erkin erkekte olduğunu, erkeğin üstün olduğunu baştan kabul eden anlayış; üzerinden düşünülmediğinde, aşağı, yetersiz, sorunlu görülen "ötekilerin" içinde bulunduğu kültürden kaynaklanan münferit bir dertmiş gibi algılanıyor. Böylesi bir anlayış sorunu indiriyor ve "sorumsuz" bırakıyor. Böylece bir taşla iki kuş vuruluyor. Aşağılanmak, ötekileştirilmek, suçlanmak istenen grupların yaratılmak istenen kötü imajları desteklenirken, çözülmesi istenen sorunun indirgenmesiyle çözümden uzaklaşıyor. Çok yaygın bir şekilde uygulanan bu politikaların (beklenen, ikiyüzlü, bariz) sonucunda, "Aaa tecavüzcü tenor/profesör/mühendis

•••yaşama dair

çıkartı” eşitsizliğinde tepkiler çıkıyor. Kadın arsızca bir kere daha manipülasyon malzemesi olarak kullanılmış oluyor. Bu arada şiddet bütün hızıyla ister kılık değiştirerek ister değiştirmeden devam ediyor. Kız çocukların ya da kadınların katledilmelerine, toplumsal cinsiyeti nedeniyle insanların acı çekmelerine engel olmak istiyorsak toplumsal algıyı topyekün değiştirmek gerekiyor.

Kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda ilk girişim sığınma evlerinin gerekliliği tespitinden gelişir. Mağdurun güvenliğinin sağlanması, mevcut sistemin finans pastasında (gücün kapitalist tanımı) kadınların payına düşen değerlendirildiğinde çok ama çok gereklidir. Ama tek başına yeterli midir? Güldünya’yı hastanede bulup yarım kalan işlerini tamamlamadılar mı? İşi, eğitimi çevresi olmayan kadın kocasından/babasından kaçsa nereye gider? Peki ya derdi maddi güvence ya da güvenlik olmayanlar. Özellikle eğitilmiş, sosyoekonomik düzeyi yüksek bir kadınsa söz konusu olan sığınma evi çözüm oluyor mu? Bazı kadınlar için maruz kaldığı şiddeti kabul etmesi, ifade etmesi, şiddetin yol açtığı kişisel saygı kaybı, yetersizlik duygusu ve toplumsal statülerinin getirdiği baskı nedeniyle çok kolay olmayabiliyor. Bir başka açıdan bakıldığında çoğu zaman tahakküm ve şiddet ilişkisi maruz kalanın saldırgandan utanması sonucunu da doğuruyor. Bir kişinin ya da grubun diğeri üzerinde(n) üstünlüğünü ispatlama etkinliği ve bunun yöntemi olarak şiddet kişiliğe doğrudan bir saldırı içeriyor. Bu yıl elit/entelektüel bir çiftin yaşadığı, kadının şiddete maruz kaldığında “güvenlik” güçlerinden yardım istemesinin yol açabileceği sorunları, bunun nasıl magazinleştirildiğini, nasıl dedikodu malzemesi yapıldığını dehşetle izlediğimiz bir olayı hep beraber medyadan takip ettik.

Çok da duyarlı olan, aktivist olan insanlar bile belirgin tuzaklara yuvarlandılar. Bu olayda dedikodunun sıcak kollarında görmezden gelinen, birçok kadının yardım isteyememe nedeni olan afişe olma korkusunun gerçekleşme nedeninin bizzat güvenlik güçleri olmasıydı. Pervasızlıkların da bir sınırı vardır! Her şiddet vak’asında olduğu gibi, karakollardan bu haberler sızmak ne kelime şarıl şarıl akar da, işkence hep yen içinde kalır nedense. Güce teslim ettiğimiz zulmetme yetkisinin sınırlarını yerel ve global toplumsal güçlerle birlikte çizeriz. Söz konusu olan saldırganı utandırmaksa/pişman etmekse, amaç onu toplumda kabul edilmez kılmak olmalıdır. Çünkü bunun açık ya da gizli olması saldırganı bağlamaz; onu var eden toplumdaki kabul görürlüğünün devam etmesidir. Saldırgan mevcut tepkilerimizle diğer potansiyel saldırganlara güzel güzel örnek olurken mağduru neler bekliyor? Şiddete maruz kalmanın yarattığı travmayla uğraşmak yeterince zorken bir de insanların bakışlarıyla, şimdiye kadar toplumsal alanda yaratmış olduğunuz kimliğin önüne geçen mağduriyet rolüyle uğraşmak durumunda kalmayı kaç kişi kaldırabilir? Birilerinin ağzına sakız olmayı, toplumsal statünüze ya da saldırganlığın içeriğine göre üçüncü sayfa ya da birinci sayfa haberi olmayı

kaçınız göze alabilir? Bunu göze alamadığı için yıllarca fiziksel, sosyal, ekonomik ya da psikolojik şiddete maruz bırakılan kadınlar için ne yapmalı peki?

Peki ya kadını mülk olarak gören algının en doğal uzantısı olan modern ve geleneksel beden politikaları? Daha alâ kitlesel psikolojik örneğini zor buluruz sanırım. Kadın dediğinin albenili olmasının en olmazsa olmaz olduğu ince işlenmiş beyinlerimize, kadın bedeni üzerinden yaratılan politikalar fiziksel şiddetle el ele verip, hiç de azımsanamayacak oranlarda kadının ölümüne yol açıyor.

Anoreksiya nevroza ve bulimia nedeniyle ölen kadınlar, estetik operasyonlar sırasında çekilen acı, alınan kilolar ya da yağ dokusunun doğal sonucu selülitlerin yarattığı güvensizlik duygusu; medyanın pompalamasıyla bedenine yabancılaşan kadınların maruz kaldığı kitlesel psikolojik şiddet gün geçtikçe daha da yoğunlaşarak hissettiriyor etkilerini.

Mâruz kalınan bu dolaylı şiddetin etkileri geleneksel dayak, aşağılama, öldürme, organ (burun, kulak gibi) kesme cezalarının azaldığı anlamına da gelmiyor üstelik. Kadınlar hâlâ adı berdel olsun olmasın takas konusu yapılıyor. Birileri 14 yaşında kendinden 5 kat fazla yaşamış birinin "fiziksel ve psikolojik zarar vermemiş" tecavüzüne maruz kalabiliyor. Evlilik yaşı 14'e indirilmeye kalkılabiliyor halâ. Kadın bedenine bakışın hastalıklılığı yüzünden, bir erkeğin mülkiyetine girmek bütün sorunlarını çözüvermiş oluyor çünkü kadının. Kadın hâlâ edinilen bir mülk ve erkekler hâlâ en iyisini istiyor ve/veya ilk kullanan olmayı. Beceriklilik, evi çekip çevirme değeri arttırıyordur belki ama eli yüzü düzgün olmalı kadın dediğin, bir içim su olmak en çok pirim yapan benzetme değil mi hala? Kız çocuklarının küçük bedenleri lolita manken diye erkeklerin beğenisine sunuluyor ve yine aynı beğenin sahipleri damgalıyor bu çocukları. Son kullanma tarihlerine kadar kullanılıyor ve atılıyor; bir kere metalaştırdın mı iş çok kolay, çocuk yetişkin fark etmiyor. Kazandıkları para mâruz kaldıkları toplumsal tacizi ve aşağılamayı göz ardı etmemiz için yeterli ya da geçerli bir neden mi? Erkekler istiyor, biz kadınlarsa hep daha fazlasını sunmak için çabalıyoruz, durmaksızın, kendimizi paralayarak...

Şehirde ya da köyde, doğuda ya da batıda, zengin ya da fakir, entelektüel ya da câhil kadına yönelik şiddet, ne statü dinliyor, ne coğrafya. Geniş bir yelpazede içeriği ve adı değişiyor sadece. Nedeni kıskançlık ya da dedikodunun alıp yürümesi olabilir. Yöntemi aile meclisi kararıyla ya da bireysel olabilir. İnfaz öldürülerek de olabilir, aşağılanarak da, küçük düşürülerek de... Nedenini bilmediğiniz cezanız uzun yıllar süren psikolojik bir savaşla kendinize olan güveninizi, saygınızı, umutlarınızı ve hayallerinizi kaybetmek de olabilir.

Şiddete mâruz kalanların, acı çekenlerin hepsinin birer insan olduğunu unutturmak istemiyorum. Çünkü rakamlarla, yüzdelerle ifade ederken, metalaştırdığımız ya da ötekileştirdiğimiz her durumda ilk unuttuğumuz karşımızdakinin insan olduğudur. Yalnızca kendi yaşamınıza bakın istiyorum. Tecavüze uğramış, şiddete, "ait" olduğu erkekler tarafından aşağılanmaya maruz kalmış kaç kadın bunu saklıyor çevrenizde?

Çevrenizdeki eğitilmiş çiftlerin içinde kaç koca karısını dövüyor, aşağılıyor, karısına tecavüz ediyor? Kaçını biliyorsunuz ve o adamla bu şey yokmuş gibi ilişkilerinizi devam ettiriyorsunuz? Hiç mi duymadınız apartmanınızda, yaşadığınız sitede bilmem kim beyin eşine/kızına yaptıklarını, hiç mi bürodaki bilmem kimin evindeki şiddetin dedikodusunu yapmadınız? "Namus" temizleme cinayetlerini şiddetle kınıyor musunuz, kim kimi (neyi mi demeliydim) temizliyorsaydı? Sizce kaç kız çocuğu tacize uğruyor, çevrenizdeki ya da erişkin kadınlara sorun isterseniz kaçının böyle bir deneyimi hiç yok. Yoksa derecelendirmesi mi var şiddetin sizin için? Belli bir düzeye kadar uygulanabilir mi? Sadece dövelim, öldürmeyelim ya da kalıcı fiziksel zarar vermeyelim mi? 25 Kasım'da kadınlar

şiddete hayır derken işte bu ortak bilinçle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin; ayrımcılığın; toplumsal, bireysel ya da aile içi, sözel, duygusal ya da fiziksel her türlü şiddetin; savaşın; militarizmin; ırkçılığın ve milliyetçiliğinin; faşizmin karşısında haykırıyorlar.

Çünkü kadınlar "ait" olmanın/edilmenin, şiddete maruz kalmanın, öteki olmanın acı tadını çok iyi biliyorlar. Çünkü kadınlar mülkiyet ilişkilerinin yarattığı toplumsal psikoza yakından tanıyorlar.

Saniyor musunuz pek çağdaş yaşamımızda kadınları maruz bıraktığımız beden politikalarının sonuçları, boyuna takılan halkalar, ayağı büyütmemek, küçük bırakmak için giyilen demir ayakkabılardan farklı? Recm etmiyoruz belki ama damgalamıyor muyuz yaşam tarzını, giyimini, seçimlerini, yönelimlerini sevmediğimiz/onaylamadığımız kadınları? Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının en belirgin örneğiyle, travesti ve transeksüelleri her türlü kötü muameleye lâyık gören bizler değil miyiz? Dayaklar, cinayetler, tecavüzler daha mı az bizim dünyamızda ya da pek "muhteşem" daha batının dünyasında? Ataerkil sistemin yarattığı hastalıklı toplumsal algıların ve ilişkilerin üzerine gitmek; aynı zamanda gücün, mülkiyetin temellerinin, sonuçlarının ve paylaşımının sorgulanması demek. Ezber tepkiler, sloganlaşmış altı boş tanımlar ve ifadeler zincirlerimizi güçlendiriyor yalnızca.

Daha güzel bir dünya mümkün, ancak kendimizden başlayarak sorgulamak ve dönüştürmekle mümkün.

